

lis és társadalmi léte. Fontosnak tartották, hogy a kedvezőtlen körülmények között a nemzet ne csak vegetáljon, hanem azt is képes legyen „közhírré tenni”, hogy van ereje a szellemi élet valamennyi tartományában a méltó megjelenésre és helyfoglalásra.

A szlovák messianizmus abban a Bach-korszakban alakult ki, amelyet irodalmilag a „szárazság és némaság” időszakának szokták nevezni. Az első messianisztikus munkát – egy nyílt levél formájában – Peter Kellner-Záboj Hostinský publikálta. Benne a „szláv tudományról” értekezik. Szerinte a szlávok a németekkel ellentétben nem elégszenek meg az igazság egyes részleteivel, hanem a teljes igazságot kívánják megismerni. Mindezt a Bibliából úgy „olvasta ki”, hogy hangsúlyjaiban eltért Štúr Hegelre visszavezethető romantikájától.

Egyébként a szlovák messianizmus a költészet terén produkálta legértékesebb eredményeit. Így 1857-ben fejezte be Michal Miloslav Hodža 20 ezer sorból álló versfüzérét, a Matorá-t (Anyát), s ugyanez év márciusában. Samo Bohdan Hrobon’ is jelentkezett a maga Iskricáival (Szikrácskáival) A két jeles költői egyéniség említett fő műveire 1857-ben se a szlovák, se a szláv könyv- és folyóiratkiadás „nem volt vevő”, úgyhogy szélesebb körben csak a 60-as években fejthették ki hatásukat (pl. Andrej Sládkovičra).

A már említett Hostinskýn kívül Pavol Hečko volt az az irodalmár, aki propagálta a messianista alkotók életművét, ezeknek a magasabb elvi szempontok érvényesítése jegyében fogant és akként olvasandó költeményeknek társadalmi befogadását.

Mihelyst az említett négy vezérszemélyiség megszűnt alkotni és létezni, a messianizmus végképpen kikopott a szlovák irodalomból. Noha képviselőinek száma és hangja sohasem volt meghatározó, azáltal hogy eltért a Štúr-féle romantika elveitől és gyakorlatától, egyszersmind új színfolttal, a romantikus messianizmussal gazdagította ezt a romantikát.

Futala Tibor

Günter Grass lengyelsége

Rzońca, Anna – Rzońca, Wiesław: Kaszubska ojczyzna Güntera Grassa. = Przegląd Humanistyczny, 44. rok. 2000. 5. no. 117–128. p.

Günter Grass Gdańskban (Danzigban) született 1927. október 16-án. Az édesanyja kasub nemzetiségű volt. 1945-ig szülőhelyén és annak környékén élt. Alapélményeit itt halmozta fel a harmincas és negyvenes évek egyre feszültebb légkörében, majd pedig embertelenségeiben.

Grass műveit lengyel szavak, kifejezések, személy- és földrajzi nevek egész garmadája színezi. Lépten-nyomon lengyel szokásokat, sztereotípiákat elevenít fel. Referált szerzőpárosunk leginkább a következő Grass-műveket elemzi részletesen ebből a szempontból:

- Aus dem Tagebuch einer Schnecke (Egy csiga naplójából),
- Die Blechtrommel (magyar fordítása: A bádogdob, 1973),
- Katz und Maus (magyar fordítása: Macska és egér, 1968),
- Der Butt (magyar fordítása: A hal, 1983),
- Hundejahre (Kutyaevek).

Sokan és sokszor szokták emlegetni Grass „lengyelségét”. Valóban okkal és joggal lehet és kell beszélni róla, ám közben szem előtt kell tartani, hogy az író „lengyelsége” paradox, mint hogy egyszerre tanít az ún. „lengyelségtől” való elhatárolódásra, tökéletesíti a

lengyel nemzet önértékelés műszereit, demitologizálja a lengyel történelem különösen „melengetett” eseményeit és szereplőit, és ezzel párhuzamosan hangsúlyozza: „Azért a németek is emberek.”

Grass „jövendölő” típusú személyiség. Jövendölései általában be szoktak teljesedni. Amikor pl. 1981-ben kijelentette, hogy a nacionalizmus a nemzeti azonosságtudat megszűnésének a terméke, alig értették meg. Napjaink fejleményei tükrében azonban aligha akad olyan politikai megfigyelő, aki ne adna neki igazat.

Ugyancsak híressé vált megállapítása, hogy európaiságon mindenekelőtt azt a képességet kell érteni, amely relativizálni tudja azt, ami „idegen”, illetve ami „mienk”.

Nem csoda, hogy Lengyelországban, legalábbis értelmiségi körökben, Günter Grass a legolvasottabb és legismertebb német író.

Futala Tibor

A podlasiei fehéróroszok irodalmi műveltsége a XV–XIX. században

Šavinskaá, L. L.: Literaturnáá kul'tura belorusov Podláš' á XV–XIX vv.: Knižnye sobraniá Suprasl'skogo Blagovešenskogo monastyra. Minsk, Nacional'naá biblioteka Belarusi, 1998. 175 p.

Podlasie ma kelet-lengyelországi tájegység, ahol több százezer, jórészt fehérórosz nemzetiségű ortodox hívó él. E területen a keleti szlávok igen korán kezdtek megtelepülni, néhány általuk alapított város – Bielsk, Drohiczyn, Mielnik – története a Kr. u. első évezredig nyúlik vissza. Podlasie nyugati peremén a régészek a közelmúltban feliratos táblácskákat találtak, amelyek esetleg összefüggésbe hozhatók Cirill és Metód missziójával, vagyis lehet, hogy ezen a területen Lengyelország hivatalos, nyugati rítus szerint történt megkeresztelkedése (966) előtt egy jó évszázaddal voltak már keleti rítusú keresztyén közösségek. Podlasie ezért az ortodox kultúrának fontos, legnyugatibb emlékhelye, ugyanakkor mint határvidék, a különböző szláv nyelvek és kultúrák, valamint a szláv és a balti nyelvek és kultúrák aktív kölcsönhatásának a terepe is.

A szlavisták számára Podlasie elsősorban Supraślról, pontosabban a róla *Codex Suprasliensis*nek elnevezett XI. századi ósláv nyelvű kéziratról nevezetes, amelyet több évszázadon keresztül itt őriztek.

A supraśli kolostort 1498-ban alapította Alekszandr Hodkevics, a Litván Nagyfejedelemiség marsallja és Ioszif Szoltan szmolenszki püspök. Első lakói közül néhányan valószínűleg az Athosz-hegyről és a kijevei barlangkolostorból jöttek. A kolostor első előljárója, Parfutvij Szegeny, az ősrégi helyi Szegeny nemzetségből származott, akik a közeli Bielsk ortodox polgárai közé tartoztak. A kolostor építése 1500-ban kezdődött, egy év múlva állt már a Szent János apostolról elnevezett fatemplom, 1511-re pedig elkészült a kőből épült nevezetes Angyali üdvözet temploma, amelyet 1944-ben barbár módon földig leromboltak. Helyreállításán jelenleg az autokefál lengyel ortodox egyház munkálkodik.

A supraśli kolostor igen gyorsan a Litván Nagyfejedelemiség egyik legnagyobb ortodox kolostora lett, előljárói a XVI. század közepén már a kijevei barlangkolostor apátja után közvetlenül következtek a zsinati rangsorban. A kolostor híre az egész ortodox világban terjed, a nagyorosz területekről is sokan felkeresik, de a Balkánnal is élénk kapcsolatokat tart fenn: az Angyali üdvözet templomát egy Nektarij nevű szerb festi ki. A XVI. század végén a Maszalszkij hercegi családból származó Illarion lett a supraśli apát, aki ellenállt a breszti uniónak (1596), sőt 1601-ben ő átkozta ki Ipatij Pocej unitus metro-